

Formidlingscenter i Ulbjerg

Natur, geologi og kulturmiljøer

Ulbjerg Klint

Projektbeskrivelse

22. dec. 2004

Indledning

Med etableringen af et formidlingscenter ønsker borgerne og foreningerne i Ulbjerg-området at sætte fokus på de mange naturgivne ressourcer, som findes i området, bl.a. Ulbjerg Klint, Hjarbæk Fjord, Louns Bredning, Borup Hede og ådalene ved Simsted og Skals åer og benytte disse som løftestang for udviklingen af lokalsamfundene i bl.a. Ulbjerg, Sundstrup, Låstrup og Nr. Rind.

Der vil med udgangspunkt i et nyt kultur- og fritidscenter i Ulbjerg blive etableret en række inden- og udendørs faciliteter, der samlet set skal danne rammen om et spændende og levende udgangspunkt for formidlingen af områdets natur, geologi og kulturmiljøer.

Målgruppen er områdets borgere og foreningsliv, cykel- og naturturister samt regionens skoler, daginstitutioner mv.

Baggrund

Ulbjerg er en landsby med ca. 250 husstande. Landsbyen er smukt beliggende i den nordvestlige del af Møldrup Kommune tæt på Limfjorden og op ad det enestående naturområde ved Ulbjerg Klint.

På trods af en generel stagnation i landdistrikterne igennem de senere årtier har Ulbjerg sammen med de nærliggende landsbyer Sundstrup, Låstrup og Nr. Rind formået at bevare levende og åbne lokalsamfund med en tilfredsstillende udvikling. Det skyldes ikke mindst en aktiv lokalbefolkning. Ulbjerg-området har således stadig sin egen skole, gode indkøbsmuligheder, og flere erhvervsdrivende har endnu deres udkomme med udgangspunkt i Ulbjerg. Det gælder bl.a. campingpladsen, der hvert år bringer hundredvis af turister til byen, der tiltrækkes af områdets mange natur- og kulturhistoriske kvaliteter.

Ulbjerg set fra vest

Ulbjerg-området har en meget vigtig ressource i et rigt foreningsliv, der igennem årene har ydet en stor indsats for at fastholde og udvikle de kvaliteter, som kendetegner landsbymiljøerne i Ulbjerg, Nr. Rind, Låstrup og Sundstrup. En lang række aktiviteter og anlægsprojekter er blevet gennemført med frivillig arbejdskraft af foreningerne i fællesskab eksempelvis etablering af forsamlingshus, stadion, klubhus og svømmebassin ved skolen. Senest er legepladsen ved skolen blevet renoveret, og omkring Ulbjerg Sø er der etableret et rekreativt område for byens borgere, hvor der i sommeren 2004 har været afholdt Ulbjergs første musikfestival: ”En Søndag på Bakken”, med deltagelse af udelukkende lokale kunstnere og ca. 700 besøgende! Byen har altid været kendt for sit blomstrende musikliv, revy og dilettant samt vores byfest ”Kringle Festen”, der nu har været afholdt i mere end 30 år.

Alle aktiviteter skyldes frivillige initiativer taget af borgere og foreninger i Ulbjerg-området, der desuden har været aktive mht. fremskaffelse af den nødvendige finansiering til projekterne.

I 2001 dannede foreningerne i Ulbjerg-området et foreningssamarbejde, der efterfølgende har gennemført en række mere overordnede udviklingsprojekter i lokalområdet. Formålet

med disse har først og fremmest været at sætte fokus på Ulbjerg-områdets ressourcer og udviklingsmuligheder nu og i fremtiden. I 2001 drejede det sig om byfornyelse. I 2002/3 blev der sat fokus på markedsføring af området, etablering af www.ulbjerg-landsby.dk, integration af nytilflyttere, heriblandt en særlig indsats for integration af nydanskere i lokalsamfundet, samt idé udvikling blandt områdets borgere. Her i 2004 er samrådet initiativtager til et projekt, der har til formål at udvikle og synliggøre Ulbjerg-områdets kulturhistoriske spor.

I takt med den øgede fokus på Ulbjerg-områdets udviklingspotentiale er ideen om et kultur- og fritidscenter vokset frem og modnet blandt byens borgere og foreninger. Der er således stor enighed om, at et aktivt kultur- og fritidsliv kan medvirke til at styrke sammenholdet og den lokale identitet, og dermed også medvirke til at fastholde og udbygge områdets bosætning og erhvervsliv.

Et vigtigt element bliver at få dokumenteret, at få informeret om og ikke mindst aktivt at få anvendt områdets særkender og værdier, herunder den storslåede natur, de let tilgængelige geologiske spor samt områdets talrige historiske og nutidige kulturmiljøer.

I den forbindelse er det blevet besluttet, at man vil etablere et "informationscenter", hvor Ulbjerg-områdets borgere og gæster kan samles, bydes velkommen og informeres om de mange oplevelsesmuligheder og seværdigheder. Det kunne eksempelvis være historieinteresserede, der vil besøge de spændende vikinge- og bronzealder-udgravninger tæt på byen, skolebørn, der vil besøge og lære om Ulbjerg Klint eller turister, der ønsker at kombinere campingferien med fysiske aktiviteter og/eller kulturelle oplevelser i og ved kultur- og fritidscentret. Samtidig er der et ønske om, at der etableres et værested med "primitive" udendørs faciliteter til lokalområdets institutioner og foreninger samt til områdets gæster,

eksempelvis de mange cykelturister, der kører direkte igennem Ulbjerg via cyklerute 12 (Limfjordsruten). I dag tilbyder ruten kun tilsvarende faciliteter ved Vesløs i Han Herred.

En projektgruppe bestående af repræsentanter fra områdets foreninger, institutioner og erhvervsliv har siden efteråret 2002 arbejdet med at afdække, sammenstykke og beskrive de mange ønsker og interesser, der er i lokalområdet til et kultur- og fritidscenter. I marts 2004 resulterede dette i dannelsen af Den selvejende institution Ulbjerg Kultur- og Fritidscenter. Projektgruppen er nu klar med tegningsforslag og udkast til anlægs- og driftsbudgetter for det overordnede projekt, ligesom der er indledt en positiv dialog med bl.a. Møldrup Kommune vedr. økonomisk støtte.

Der er desuden nedsat en arbejdsgruppe, der i samarbejde med Viborg Stiftsmuseum, Viborg Amts forvaltning for Miljø og Teknik og Ulbjerg-Lynderup Lokalhistoriske Arkiv arbejder med detailprojektering, udformning og etablering af et informationscenter med tilhørende udendørs faciliteter og aktiviteter.

I nærværende projektbeskrivelse er formidlingscentrets formål, fysiske rammer og aktiviteter, organisering samt budget beskrevet.

Lynderupgård ved Hjarbæk Fjord

Formål

Formålet med Formidlingscentret i Ulbjerg er at etablere et startpunkt for oplevelser og aktiviteter, der tager udgangspunkt i de mange naturmæssige, geologiske og kulturhistoriske ressourcer i Ulbjerg-området samt i de levende kulturmiljøer.

Desuden skal formidlingscentret fungere som et inden- og udendørs værested for bl.a.:

- områdets børn og unge, heriblandt spejderne
- borgere og områdets foreningsliv
- natur- og kulturinteresserede turister
- cykelturister fra Limfjordsruten
- skoleekskursioner
- naturvejlederture
- lystfiskere
- mv.

Simested Å's udløb i Hjarbæk Fjord

Fysiske rammer

Formidlingscentret vil blive placeret fysisk i og ved et nyt kultur- og fritidscenter, som forventes opført i tilknytning til Ulbjerg Skole i løbet af 2005. Den selvejende institution Ulbjerg Kultur- og Fritidscenter vil stille bygningsmæssige rammer til rådighed og i samarbejde med Lokalhistorisk Arkiv forestå den daglige drift af formidlingscentret.

Det er således tanken, at formidlingscentret skal udgøre "hertet" i kultur- og fritidscentret, som det der samler borgere, foreninger og områdets gæster omkring fælles oplevelser og aktiviteter. Det kommer bl.a. til udtryk i fritids- og kulturcentrets store indgangsfoyer, som i realiteten bliver en stor udstilling over områdets natur, kultur og geologi med udstillingsplancher, IT-faciliteter, landskabsmodeller og forskellige "forundringsaktiviteter".

I tilknytning til kultur- og fritidscentret etableres terrasser og friluftsområder, som med udstilling, "værksteder" og værestedfaciliteter kommer til at udgøre udendørsdelen af formidlingscentret.

Tegningsskitser over kultur- og fritidscentret og formidlingscentret forefindes i bilagsmaterialet.

Formidlingscentrets elementer og aktiviteter

Det er intentionen, at flest mulige borgere og gæster på tværs af alder skal kunne få glæde af formidlingscentret. Det skal være stedet, hvor man søger viden om områdets natur, geologi og kulturmiljøer, inden man bevæger sig ud i naturen og kulturlandskaberne for at opleve og være aktiv.

Formidlingscentret vil blive funderet på tre hovedtemaer:

1) Vikingegravpladsen og bronzealderbopladsen:

Viborg Stiftsmuseum har for få år siden undersøgt en stor vikingegravplads umiddelbart vest for Ulbjerg. 75 grave blev afdækket, og der har muligvis været flere. Stedet kan ses fra formidlingscentret, men er nu bebygget med parcelhuse. Desuden er Ulbjerg Skole bygget lige ved siden af (og muligvis oven på!?) en boplads fra bronzealderen, og i området er der mange

velbevarende gravhøje, som formodentlig er fra samme tid. Området byder således på forskelligartede arkæologiske spor, der kan relateres til områdets helt specielle geologiske udvikling.

Gravhøjene "Marens Patter" ved Sundstrup

Ledeblokke ved foden af Ulbjerg Klint

2) Landskabsdannelse og istidens sten:

Området omkring Ulbjerg med ådalene, Hjarbæk Fjord og Ulbjerg Klint er et skoleeksempel på landskabsdannelse i forbindelse med den sidste istid. Indenfor ganske få kilometer har man således let adgang til en række spændende og smukke oplevelser, der fortæller om, hvordan landskabet blev dannet, og hvordan vore forfædre efter istiden formåede at værdsatte og udnytte områdets naturgivne ressourcer og skabe det kulturlandskab, som vi kender i dag. Store stenbunker på markerne, historiske diger, ledeblokke ved klintens fod og Ulbjerg Kirkes smukke kvadersten er blandt de mange synlige vidnesbyrd om samspillet mellem mennesker og istidens sten i Ulbjerg-området. Et andet eksempel er sagnet om "Klintekongen", der stod på Ulbjerg Klint og smed stenblokke tværs over Louns Bredning mod kirken i Alstrup.

3) Kulturmiljøer og landsbyudvikling:

Området byder på en lang række spændende historier og kulturmiljøer, som den dag i dag stadig udgør en vigtig del af den lokale identitet.

Som bosat i området er man således naturligt en del af naturen og historien, hvilket kommer til udtryk i de levede landsbymiljøer og en aktiv lokalbefolkning, der formår at holde fast i de lokale traditioner, eksempelvis et særdeles aktivt musikliv. En god historie er de "fede bønder" i Skals Å dalen, der formåede at udbytte kvægdriverne langs hærvejen ved at udleje græsning på engarealerne.

Fra det gamle færgested i Sundstrup

Der er historien om færgeriet i Sundstrup, der fik brat ophør med etableringen af Virksund-

dæmningen i 1966 – et anlægsprojekt, der betød, at 65 erhvervsfiskere i Hjarbæk Fjord fra den ene dag til den anden fik fjernet deres levebrød pga. af et biologisk kollaps af fjorden, da saltet forsvandt. Der er historien om menneskets hårde udbytte af landskabet: mergelgravningen, Borup Hede, sandflugten og plantagetilplantningen.

Borup Hede

De tre temaer vil blive formidlet via udstillinger og en række aktiviteter både i og ved kultur- og fritidscentret. Indendørs, i centrets store foyer, vil formidlingscentret blandt andet byde på:

3 landskabsmodeller, der fortæller om istiden og landskabsdannelsen. En af modellerne vil vise landskabet omkring år 1000. På den måde kan der drages en direkte sammenhæng til områdets arkæologiske spor.

Udstillingsplancher (arkæologi), dels en stor, der informerer om vikingetiden og vikingegravpladsen samt en mindre, der beskæftiger sig med bronzealderbopladsen.

Markeringer i gulvbelægningen (klinker), der giver et samlet overblik over vikingegravpladsen, der jo ikke er synlig i landskabet.

En fast udstilling om landsbyudviklingen i området samt **løbende udstillinger** med

historier hentet i de historiske og nutidige kulturmiljøer i området.

Informationskranke/hylde samt IT faciliteter, hvor der kan hentes tur- og landskabsbeskrivelser samt diverse informationer om områdets seværdigheder og faciliteter i øvrigt.

De indendørs faciliteter vil blive suppleret med etableringen af et udendørs værested og aktivitetsområde, der blandt andet vil indeholde:

Stenværksted, hvor hjembragte sten fra ture i området/ved klinten kan bestemmes og evt. bearbejdes.

Stenkastebane, hvor børn under overvågning af voksne kan øve sig i længdekast med sten, jf. sagnet om ”Klintekongen”.

Bålplads/”madpakkeplads”, opbygget af ledeblokke hentet ved Ulbjerg Klint. De enkelte sten markeres med et nummer, der henviser til en beskrivelse af de mange forskellige stenarter, der kan findes ved klinten.

Udendørs vask og bruser til vask af sten og som servicefacilitet til spejdere, institutioner, cykelturister mfl..

2 stk. shelters til spejdere, cykelturister, skoleklasser mv. samt **borde og bænke i naturtræ**.

Landsbyen Nr. Rind

Organisering

Etableringen af formidlingscentret ledes af en projektgruppe under Den selvejende institution Ulbjerg Kultur- og Fritidscenter.

Kontaktperson er:

Kurt Johansen
Løgstørvej 42, St. Torup
8832 Skals
Tlf. 86 69 74 30

Projektgruppen har indgået et meget konstruktivt samarbejde med bl.a.:

- Viborg Stiftsmuseum: Formidling af arkæologi (vikingegravplads/ bronzealderboplads).
- Viborg Amts forvaltning for Miljø og Teknik: Formidling af geologi, landskabsdannelse.
- Ulbjerg-Lynderup Lokalhistoriske Arkiv: Formidling af landbyudvikling og kulturmiljøer.

Samarbejdspartnerne har i sensommeren 2004 afholdt en række møder med henblik på udarbejdelse af nærværende projektbeskrivelse.

Kulturlandskab nord for Sundstrup

Louns Bredning med Ulbjerg Klint i baggrunden

Projektets praktiske arbejde vil i høj grad blive udført med frivillig arbejdskraft. Det er tanken, at en stor del af formidlingscentret udendørsfaciliteter og beplantning skal etableres af borgerne og foreningerne selv, ikke mindst af områdets spejdere, som er tiltænkt en vigtig rolle i fremskaffelsen af ledeblokke fra stranden ved klinten, etablering af bålplads, stenkastebane, stenværksted, shelters mv. Desuden vil spejderne sammen med skolens ældste klasser i sommeren 2005 indgå i et naturprojekt, der får til formål at beskrive de forskellige stenarter i samarbejde med en naturvejleder, en geolog eller lign. med den rette faglige ekspertise.

Der vil selvfølgelig blive ansøgt om dispensation til at fjerne store sten fra stranden nedenfor Ulbjerg Klint!

Formidlingscentrets indendørsfaciliteter vil i højere grad blive etableret med professionel hjælp. Dog vil Lokalhistorisk Arkiv med frivillig arbejdskraft forestå udarbejdelsen af den faste udstilling om landsbyudviklingen i området.

Lokalhistorisk Arkiv vil efter etableringen af formidlingscentret ligeledes på frivillig basis forestå den daglige drift og vedligeholdelse af formidlingscentret og være initiativtager til løbende udstillinger med fokus på de gode historier og kulturmiljøerne i Ulbjerg området.

Projektets økonomi

Budget (inkl. moms):	kr.
Projektering:	25.000
Faglig bistand/udstilling (Viborg Stiftsmuseum):	40.000
IT-udstyr:	30.000
Udstillingsmaterialer: (Landskabsmodeller, plancher mv.)	150.000
Honorar til designer (Udstilling):	30.000
Anlægsarbejde, belægninger mv. (Udendørs):	100.000
Udendørs faciliteter, beplantning mv. til friluftsareal:	100.000
I alt:	475.000
I alt (ekskl. moms):	380.000

Alle bygningsmæssige elementer, herunder indendørs belægninger, stilles til rådighed af Ulbjerg Kultur- og Fritidscenter og er således ikke omfattet af ovenstående budget.

Finansieringsplan:	kr.
Friluftsrådet (ansøgt):	250.000
Lokale og Anlægsfonden/Værestedspuljen (ansøgt):	100.000
Egenfinansiering:	30.000
I alt:	380.000

Møldrup Kommune har stillet en bevilling på kr. 1-1,5 mio. i udsigt til etablering af Ulbjerg Kultur- og Fritidscenter, ligesom en igangværende lokal indsamling allerede har indbragt kr. 860.000 (pr. 21/12-04) på godt 1½ måned! Desuden er der igangværende forhandlinger med en række puljer og fonde. Det samlede anlægsbudget for Ulbjerg Kultur- og Fritidscenter er ca. 6,2 mio. kr. ekskl. moms.

Desuden har Leader+ (Limfjordsgruppen) sammen med Møldrup Kommune bevilget kr. 500.000 til et udviklingsprojekt, der skal medvirke til at udvikle og markedsføre Ulbjerg med udgangspunkt i Ulbjerg Kultur- og Fritidscenter og Formidlingscenter i Ulbjerg.